

In Psalm LIX: 18 spreekt zich dit bezielend en hartverheffend uit. Er staat toch niet, dat onze Vader in de hemelen ons in een hoog Vertrek een schuilplaats ter redding beschikt, maar heel anders en veel indrukwekkender, dat »God zelf het hoog Vertrek voor den gelovige is.« In het zielegebied van den oprechten Biddet is dit altoos het heerlijke en bezielende, dat hij gevoelt, hoe zijn God hem in zijn macht houdt, hoe van uit den hemel een alles beheerschende kracht op hem inwerkt, en hoe eeniglijk in de volstrekte onderwerping aan zijn »Vader die in de hemelen is«, de hope zijner behoudenis schuilt. De Psalmist jubelt niet, dat er bij God een hoog Vertrek voor hem is, maar hij uit het Hallelujah, dat God zelf zijn hoog Vertrek is. De hulpe komt van Boven doordien zijn God hem naar Boven optrekt, hem als in zijn heilige Goddelijke levensfeer op neemt, en hem niet op aarde zijn hulpe toezendt, maar hem met heel zijn zielsbestaan tot in de hemelen optrekt, en hem alsnu in de zielsvereniging met zijn God de behoudenis op 't heerlijk vinden doet.

Niet God daalt tot hem neder, maar 't is Gods Alsmachtige genade, die hem tot Zich optrekt en als insluit in zijn Goddelijke mogendheid. De Psalmist tolt gewaagt niet van een »hoog Vertrek« waarin God hem zal doen schuilen, maar spreekt het klaar en zonder aarzeling uit, dat God zelf zijn hoog Vertrek is. Bij een »hoog Vertrek« is aan niets anders te denken dan aan een schuilplaats der behoudenis, en nu betuigt de Psalmist niet, dat God hem tot zich roepen, tot zich trekken, en alsdan in een hoog Vertrek plaatsen zal, om zijn veiligheid te verzekeren, maar er staat, o, zoo klaar en zoo duidelijk, dat God zelf zijn hoog Vertrek is. Hij schuilt niet in een Tente die hem bij zijn God ontsloten wordt, maar God zelf is het hoog Vertrek, waarin zijn ziel zich neer mag vlijen, om de zalige ruste te genieten. Zoals de eerste mensch geschapen was naar Gods Beeld, zoo zou ook nu, door heilige genade, de verlorene zondaar in de gunste zijns Gods als besloten worden. In het Paradijs ging het woord der Almacht uit: »Laat ons menschen maken naar ons Beeld en onze gelijkenis«, en toen »schiep God den mensch naar het Beeld Gods, naar het Beeld van God schiep Hij hem«, zoo staat het in Gen. 1: 27 met opzettelijke herhaling. Blijft nu de Psalmist in Psalm LIX: 18: »Want God is mijn hoog Vertrek«, dan spreekt zich hierin een even volstrekte en iunige gemeenschap uit, als bij de Schepping bedoeld was. Het zijn dan niet meer twee, maar beide saam zijn innig één. Het is de gezaligde mensch, die naar zijn ziel in zijn God is opgenomen, en God Alsmachtig is het die aan den naar zijn Beeld herschapen mensch, op nieuw zijn Beeld indrukt.

Er staat niet: God gunst, God schenkt, God bereidt mij een hoog Vertrek, maar klaar en duidelijk wordt het uitgesproken: »God is mijn hoog Vertrek.« Er wordt niet beleiden, dat God ons een hoog Vertrek bereidt of aanwijst, omdat we daarin schuilen zouden, maar zoo heel anders: »Want God is mijn hoog Vertrek«, juist zoals het in het Paradijs bij de schepping van den mensch naar het Beeld Gods was aangewezen. Gelijkt het door de zonde werd, scheide de mensch zich van zijn God af. De volle zalige gemeenschap van den mensch met zijn God verloor haar werking. Niet God stiet hem van zich, maar 't was de in zonde gevallen mensch, die een eigen en afzonderlijk bestaan naast en tegenover zijn God wilde hebben. God en mensch zouden naar luid der oorspronkelijke instelling één zijn en steeds meer in innige eenheid toenemen. God zou 't hoog Vertrek zijn, waarin de mensch zijn woonstede zou erlangen, en zoo eerst zou vervuld worden wat de Psalmist hier in zoo hooge zielsverheffing uitroept: »In God is mijn hoog Vertrek.« Zoo was het in de oorspronkelijke Schepping. Niet de mensch naast of tegenover God staande, maar drager van het heilige Beeld Gods, God zelf het hoog Vertrek waar de nog onzondige mensch in zou wonen. Toen nu die heilige eenheid brak, stond men voor twee deelen van wat eens een heilige eenheid was. De mensch was toen van God los gescheurd of los gebroken. Zoo waren God en mensch niet meer één, doch twee. En het is die tweehoud, die zich in de ontzettende zonde ontplooid heeft. Die scheur, die breuk was volkomen, en van verzoening tot eenheid van God en mensch kon geen sprake meer zijn, tot de genade de twee gebroken deelen weer onsmoorde, nu in Christus God en mensch de oorspronkelijke eenheid herwon. En dit nu is het wat de Psalmist hier zoo jubelend uitgalt. Door het wonder der Verzoening worden God en mensch weer één, zoodat nu, gelijk de Psalmist zingen durft, God zelf weer het Hoog Vertrek is, waarin de herboren, verzoende en geredde zondaar zijn oorspronkelijke eenheid met zijn Schepper terugvindt.

In vs. 17 staat het er zoo nadrukkelijk bij, niet dat God als Verlosser aan den verkorene een »Hoog Vertrek« bereidt heeft, maar dat God zelf, in zijn eigen Goddelijk en Drieënnig Wezen, hem een Hoog Vertrek geweest is. Het is niet dat God hem een Hoog Vertrek bereidt heeft, en na het bereid te hebben, het voor hem heeft ontsloten. »Ik zal, zegt de Psalmist, van Uwe sterke zingen omdat Gij mij een Hoog Vertrek geweest zijt.« Er staat niet, omdat Gij mij een Hoog Vertrek bereid, ontsloten of geopend hebt, maar heel anders en zoo concreet persoonlijk als 't zich slechts denken laat: »Omdat Gij mij een Hoog Vertrek geweest zijt.« Door de zonde twee geworden, blijven ze niet twee, maar wordt thans, dank zij de Verzoening, de oorspronkelijke eenheid van God en mensch hersteld. God ontsluit den verkorene en geredde niet een woning der behoudenis, maar God wordt den geredde een Hoog Vertrek, en zulks niet doordien God een Tente des Hemels voor hem opricht, maar doordien God zelf een Hoog Vertrek, een tente der Behoudenis voor hem wordt.

Dr. A. K.

Amsterdam, 18 Juni 1920.

Waartoe de zoogenaamde »emancipatiebeweging« van de vrouw leidt en met innerlijke noodzakelijkheid leiden moet, wanneer men de vaste ordinantiën van Gods Woord loslaat, bleek wel uit hetgeen onlangs op een vergadering van een der invloedrijkste politieke partijen in ons vaderland aangaande de positie van de vrouw in het huwelijk werd beweerd en blijkbaar algemeene instemming vond.

Openlijk werd er voor uitgekomen, dat aan de zoo smadelijke positie van de vrouw in het huwelijk, die ook volgens ons Burgerlijk Wetboek gehoorzaamheid aan den man, als het hoofd der echtvereeniging, schuldig is, een einde komen moest. Het huwelijk is immers niets dan een vrijwillige verbintenis tot saamleving van twee volkomen gelijkstaande personen, en waaraan zoo de eene partij het recht ontleent in zulk een verbintenis van de andere gehoorzaamheid te vragen? Dat naar de Schrift de man in het huwelijk tot het hoofd der vrouw is gesteld en daarom de vrouw aan het door God den man geschonken gezag zich heeft te onderwerpen, is een van die ouderwetsche denkbeelden, waarmede men in onzen verlichten tijd niet meer rekenen kan. En indien hier van een Goddelijke instelling, waaraan de mensch zich te onderwerpen heeft, geen sprake mag wezen, waaraan zou dan de man het recht ontleenen, om zulk een gezag in het huwelijk uit te oefenen? Man en vrouw zijn immers volkomen gelijkwaardig; zij hebben dezelfde rechten; en welk recht heeft de Staat dan, om in de huwelijksverbintenis den man tot het hoofd te verklaren en de vrouw daarmede aan het gezag van den man te onderwerpen? Zulk een dwaze bepaling is afkomstig uit den tijd, toen men de vrouw als minderwaardig beschouwde en daarom in het huwelijk haar tot slaaf van den man vernederde. Maar in onzen tijd, nu de vrouw op elk terrein als gelijkrechtigde van den man optreedt, behoort aan deze onwaardige positie der vrouw in het huwelijk een einde te komen. Hoe eer hoe beter moet daarom ons huwelijksrecht veranderd worden en alles wat aan de onderwerping der vrouw herinnert, daaruit worden weggenomen. Ieder der echtgenooten zal over eigen vermogen en eigen inkomsten kunnen beschikken; beiden moeten volkomen gelijke rechten hebben zoowel naar buiten als binnen den kring van het gezin; en alle beslissingen over de regeling van het gezin, de opvoeding der kinderen enz. zullen met wederzijdsche toestemming moeten genomen worden. Eerst wanneer deze nieuwe regeling in onze wetgeving zal worden opgenomen, zal aan de vernederende positie, waarin de vrouw in het huwelijk nog altoos verkeert, een einde zijn gemaakt.

Nu zullen we geenszins beweren, dat in onze wetgeving de positie der vrouw genoegzaam tot haar recht komt. Tegen meer dan eene bepaling in ons burgerlijk recht is ook van Christelijke zijde zeer ernstig bezwaar ingebracht. Er liggen aan deze bepalingen beschouwingen over de vrouw ten grondslag, die niet alleen in strijd zijn met den geest van onzen tijd, maar ook met de eereplaats, die de Schrift aan de vrouw toekent.

En evenmin zullen we beweren, dat het gebruik, dat de man in menig gezin maakt van het hem door God toegekende gezag, juist en rechtvaardig is te noemen. De Schrift zelf, hoe beslist zij ook uitspreekt, dat in het huwelijk de man tot hoofd der vrouw is gesteld, bindt toch ook den man telkens op het hart, om dit gezag in liefde te gebruiken. Een man, die in alle zaken van het gezin geheel zelfstandig zou willen beslissen, zonder daarbij zelfs zijn vrouw te raadplegen of te erkennen, zou misbruik van het gezag maken. Veel eer behoort het regel te zijn, dat man en vrouw tot overeenstemming komen, en dat de man niet met gezag zijn meening aan de vrouw oplegt. Zelfs het huwelijksformulier zegt, dat de man de vrouw met verstand leiden zal en al handhaaft het den eisch van gehoorzaamheid van de vrouw, toch voegt het daaraan toe, dat die gehoorzaamheid alleen zoover gaat als billijk en recht is. Het gezag van de ouders over de kinderen, vooral wanneer deze klein zijn, draagt een ander karakter dan het gezag van den man over de vrouw. Het feit zelf, dat de Schrift de kinderen onderwerpt aan het gezag niet alleen van den vader, maar ook van de moeder, toont, dat ook aan de vrouw rechten toekomen ten opzichte van de opvoeding der kinderen. Wil men dit recht van de vrouw ook in onze huwelijkswetgeving beter doen uitkomen, dan bestaat daartegen zeker geen bezwaar.

Maar geheel iets anders is het, wanneer men principieel van een gezagsverhouding in het huwelijk niets weten wil en man en vrouw als volkomen gelijk staande wil beschouwen. Daarmede wordt niet aan den man onrecht aangedaan, maar de ordinantie Gods voor het huwelijk aangeast. Het is de geest der revolutie, die hieruit spreekt. En tegen dien geest der revolutie kon nooit ernstig genoeg van Christelijke zijde worden geprotesteerd. Waartoe dit stelsel in de praktijk leidt en leiden moet, toont dan ook wel de voorslag, die gedaan werd om, wanneer man en vrouw niet tot overeenstemming kunnen komen, een uitweg voor dit geschil te zoeken. De beslissing zal dan niet aan den man staan, maar aan personen, die door de wet hiervoor werden aangewezen. Nu is er zeker niets, wat zozeer de intimiteit van het huwelijksleven schendt, als dat man of vrouw onderlinge geschillen aan anderen bekend maken en hun uitspraak daarover gaan inroepen. In een gezin, waar man en vrouw zich zelf respecteren, geschiedt dit niet. Men draagt dan liever het ongelijk, dat ons wordt aangedaan, dan anderen in huiselijke geschillen te hulp roepen. Maar wat door elk hoogerstaande man en vrouw als een ontwijding van het huwelijk beschouwd wordt, zal dan regel worden. Bij elk geschil, bij elke oneenigheid, zal een der echtgenooten de zaak kunnen brengen voor deze door den Staat aangewezen scheidsrechter. Feitelijk zal dit hierop neerkomen, dat de vrouw de heerschappij in handen krijgt. Bij elk geschil van gevoelen zal zij dreigen tot deze rechtbank de

toevlucht te nemen en de man, om 't naar buiten dragen van huiselijk krakeel te vermijden, zal toegeven.

Dat bij zulk een opvatting van het huwelijk van zelf hoort, dat man en vrouw, wanneer de echtverbintenis elkander niet langer behaagt, tot huwelijksontbinding kunnen overgaan, spreekt van zelf en werd op dezelfde politieke vergadering dan ook met nadruk gezegd. Alle bindende bepalingen, waardoor de echtscheiding thans nog zooveel mogelijk binnen perken wordt gehouden, moeten wegvallen. Zooals het huwelijk door wederzijdsche instemming tot stand komt, zoo moet het ook door wederzijdsch goedvinden weer verbroken kunnen worden. Ja nog sterker, voor deze huwelijksontbinding is niet eens meer de toestemming van beide partijen noodig. Wanneer één der echtgenooten het wenscht, moet de huwelijksband weer te niet worden gedaan. Dat de mensch niet scheiden mag, wat God heeft saamgevoegd, geldt niet meer, juist omdat men het huwelijk niet als goddelijke instelling erkennen wil, maar er alleen een menschelijk instituut in ziet, waarvoor de mensch naar willekeur beschikken kan.

Het is goed op zulke uitingen acht te geven: men ziet er uit, waartoe een politiek, die met Gods Woord niet rekenen wil, leidt en leiden moet.

Gemengde huwelijken.

Het vraagstuk der gemengde huwelijken heeft in den laatste tijd en in onze kerkelijke pers en op onze kerkelijke vergaderingen bijzonder de aandacht getrokken. Ook aan onze redactie werden vragen gezonden om inlichtingen, hoe de Kerken tegenover zulke gemengde huwelijken hebben te handelen.

Nu kunnen we dit onderwerp hier niet breedvoerig behandelen, maar een enkele opmerking over dit vraagstuk worde ons toch veroorloofd.

Gemengde huwelijken zijn over 't algemeen genomen natuurlijk te ontraden. Er moge eenige overdriving schuilen in 't bekende volksrijmpje:

Twee gelooven op één kussen,
Daar slaapt de duivel tusschen,

maar zeker is, dat een huwelijk tusschen twee personen, die ieder tot afzonderlijke kerken behoren, tot veel moeilijkheden aanleiding geeft. De rechte eenheid van het huwelijksleven lijdt er schade door, wanneer man en vrouw elk naar een eigen kerk gaan; en bij de opvoeding der kinderen leidt dit verschil in geloof of in kerkelijk standpunt tot nog grooter moeilijkheden, omdat zoowel de vader als de moeder liefst zien, dat de kinderen in hun kerk gedoopt en opgevoed worden.

Maar al zijn zulke gemengde huwelijken niet wenschelijk, toch kan de Kerk ze daarom niet absoluut verbieden of degenen, die tegen den raad der Kerk in, toch zulke een huwelijk aangaan, daarom onder kerkelijke censuur zetten, gelijk de Roomsche Kerk doet. Wat de Schrift alleen, en dat absoluut, verbiedt, is dat een gelovige een ongelijk juk zal aantrekken met een ongelovige (II Cor. 6: 14). Dat hier onder »ongelovige« natuurlijk niet een andersgelovige, maar alleen een heidense echtgenoot bedoeld is, is duidelijk. Hoogstens zou men dit Schriftwoord in onze dagen kunnen toepassen op een huwelijk van een Christen met een beslist ongelovige, d.w.z. iemand, die met de Christelijke religie naar de Schriften gebroken heeft, of tot volslagen ongelooft is vervallen of er een eigengemaakt godsdienst op na houdt, onverschillig of hij dien godsdienst nog christelijk noemt of niet. Maar in geen geval gaat het aan dit Schriftwoord toe te passen op huwelijken tusschen twee personen die, al behooren ze tot verschillende Kerken, daarom toch wel degelijk voor geloovigen zijn te houden. De Roomsche Kerk, die geen andere Kerk erkent dan de hare, kan hier een absoluut standpunt innemen, maar de Protestant, die de pluriformiteit der Kerk erkent, kan dat niet. Een huwelijk bijv. tusschen een Gereformerd lid onzer Kerken en een persoon die van harte de Gereformeerde belijdenis is toegedaan, maar nog tot de Hervormde Kerk behoort, kan niet veroordeeld worden als in te gaan tegen dit woord van den Apostel. Van een ongelijk juk aantrekken met een ongelovige is hier geen sprake.

Er zal dus in deze gevallen wel onderscheid moeten gemaakt worden. Een algemeene regel, die voor alle gevallen gelden zou, is hier niet te geven. Een huwelijk van een Gereformeerde met een Roomsche zal, vooral om de eischen, die de Roomsche Kerk voor zulk een huwelijk stelt, veel beslister zijn af te keuren, dan een huwelijk met een Protestant, ook al behoort deze niet tot onze Kerk. En evenzo zal het weer groot onderscheid maken, of zulk een huwelijk gesloten wordt met een Protestant, die nog in volen zin als een gelovige erkend kan worden, zelfs al zou hij op een of ander punt anders denken dan wij, dan wanneer zulk een huwelijk gesloten werd met iemand die van de hoofdwaaarden der Schrift afwijkt, zooals onze Kerk die verstaat. Ook de Kerk heeft er rekening mede te houden, dat de kerkelijke scheidslijn niet evenwijdig loopt met de geloofscheidslijn. En al kan de Kerk zulke gemengde huwelijken nooit anders dan ontraden, van elk afzonderlijk geval hangt het af, hoe de Kerk hiertegenover heeft op te treden, d.w.z. of ze dan tucht heeft te oefenen en weigeren moet zoo iemand ten Avondmaal toe te laten.

Anders staat het natuurlijk met de vraag, of de Kerk zulk een gemengd huwelijk heeft te bevestigen, wanneer dit door beide

echtgenooten wordt verlangd. Ook de beantwoording van deze vraag hangt ten deele daarvan af, of de Kerk nog in zedelijke zin kan aannemen, dat de andere partij, al behoort deze tot een andere Kerk, als gelovige kan worden beschouwd. Een huwelijk van een lid der Kerk met een beslist ongelovige kan de Kerk niet bevestigen, omdat zulk een huwelijk ingaat tegen Gods Woord. En in de tweede plaats hangt dit daarvan af, of de partij — die niet tot onze Kerk behoort — er in bewilligt, dat zijn echtgenoot tot onze Kerk behooren blijft en de belofte aflegt, dat de kinderen uit het huwelijk geboren, in onze Kerk zullen opgevoed worden. Dit is dan ook de algemeene regel, die door onze Kerken gevolgd wordt en waarmede we ons kunnen vereenigen.

Geen gunst maar recht.

XXIV.

Vraagt men, wie als »rechthebbers« zijn te beschouwen, die een aanspraak kunnen doen gelden tegenover den Staat, wanneer deze met de betaling der tractementen wilde ophouden, dan kan o.i. hierbij in eigenlijken zin alleen sprake zijn van de Gereformeerde Kerken of van degenen, die in wettelijke zin als erigenamen dezer Kerken zijn te beschouwen. Zoowel het Koninklijk besluit van Koning Lodewijk als de Grondwetgever van 1814 hebben dan ook uitdrukkelijk doen uitkomen, dat de »Christelijke Hervormde Kerk«, zoals zij het noemden en waaronder naar ieder toestand niet anders verstaan werd dan de aloude Gereformeerde Kerken in ons land, ten deze een exceptionele positie innam, dat bij haar alleen van verkrege rechten sprake was, terwijl de bijdrage aan de andere Kerken als een subsidie of toelage van den Staat beschouwd werd. Alleen aan de Christelijke Hervormde Kerk of aan hare dienaars werd de uitkeering van deze tractementen blijvend verzekerd; alleen tegenover deze Kerk heeft de Staat dus een blijvende verplichting op zich genomen.

Ook de grond, waarop deze verplichting blijkbaar berustte, n.l. dat de Staat de goederen uit de geestelijke kantoren, waaruit vroeger deze tractementen genoten werden, genaast had, weshalve het billijk en recht was, dat de Staat thans rechtstreeks uit de Staatskas in de tractementen dezer predikanten voorzag, wijst aan, dat alleen de Christelijke Hervormde Kerk hier als recht-hebbende werd beschouwd. De inkomsten dezer goederen, zo lang ze in de geestelijke kantoren ondergebracht waren, hebben voor geen ander doel gediend dan voor de tractementen der Gereformeerde predikanten. Niet één der andere Kerken heeft uit deze fondsen ooit een toelage of predikantstractement genoten. Van een na-deel, dat deze Kerken zouden geleden hebben doordat deze goederen door den Staat geconfisqueerd waren, kan dus geen sprake wezen. De eenige, die de schade onder-vonden heeft en dus recht op vergoeding kan doen gelden, is de Christelijke Hervormde Kerk geweest.

Natuurlijk staat de zaak geheel anders, wanneer men aanneemt, dat de toewijding van de kerkelijke en geestelijke goederen aan de Gereformeerde Kerken of althans van de inkomsten dezer goederen ten dienste van de Gereformeerde religie, berustte op een soeverein beschikingsrecht dat aan de Overheid over deze goederen toekam. Krachtens ditzelfde soeverein beschikingsrecht, waarmede de Gereformeerde Overheid deze inkomsten en goederen ter beschikking had gesteld van de Gereformeerde Kerken en hare predikanten bij de omwenteling van 1581, kon de Overheid, na de omwenteling van 1795 deze goederen en hunne inkomsten beschikbaar stellen voor alle kerken en kerkgenootschappen in ons vaderland. Het lijdt dan ook geen twijfel, dat de Nationale vergadering van 1798 dit standpunt heeft ingenomen. Zij heeft, toen zij de Gereformeerde Kerken niet langer als heerschende of ware Kerk beschouwde en alle Kerken van gelijke rechten voor den Staat verklaarde, de kerkgebouwen, pastoriehuizen enz. met de daarbij behorende goederen onder alle kerkgenootschappen willen verdeelen naar verhouding van het zielen-aantal. En men kan zeggen, dat al heeft de Nationale vergadering dit niet gedaan ten opzichte van de goederen in de geestelijke kantoren, die zij tot nationaal eigendom verklaarde en voor andere doeleinden bestemde, toch uit het beginsel van de nieuwe orde van zaken, die sinds is ingetreden, van zelf volgt, dat ook deze goederen, gesteld dat de Overheid ze ten bate van de Kerken had laten voortbestaan, over de verschillende kerkgenootschappen hadden verdeeld moeten worden. Neemt men dan voorts aan, dat het Koninklijk besluit van 1808, waarbij Koning Lodewijk deze goederen naar de Staatskas heeft overgebracht, niet anders is geweest dan de uitvoering van de besluiten der Nationale vergadering, alleen met deze wijziging, dat deze goederen niet bestemd werden voor onderwijs en armenzorg, maar dat ze in de Staatskas overgingen, welke daartegenover de verplichting kreeg om de predikantstractementen te betalen, dan zou daaruit volgen, dat op deze Staatstractementen nu alle kerkgenootschappen recht hadden gekregen. De bijzondere rechtsaanspraken der Gereformeerde Kerken of der Christelijke Hervormde Kerk zouden door de Staatsregeling van 1798 onherroepelijk zijn te niet gedaan. Alle kerkgenootschappen zouden, naar verhouding van hun zielen-aantal, op de Staatstractementen een zeker recht of aanspraak kunnen doen gelden. En daaruit zou het dan ook te verklaren zijn, dat de Grondwetgever van 1815, die veel consequenter dan die van 1814 de

scheiding van Staat en Kerk heeft doorgevoerd, de uitdrukkelijke vermelding van de bevoorrechte positie der Hervormde Kerk ten opzichte van deze tractementen, welget en aan alle kerkgenootschappen zonder onderscheid de tractementen, die zij in 1815 genoten, verzekerde, dus niet alleen aan de Hervormde Kerk, maar evenzeer aan de Roomsche-Katholieke en andere Protestantische kerkgenootschappen, die krachtens de nieuwe regeling in 1808 ingevoerd, reeds subsidie uit de Staatskas ontvingen.

Het is dit standpunt, dat door Prof. Buys in zijn werk over de Grondwet blijkbaar wordt ingenomen. Hij meent toch dat zelfs alinea 2 van Art. 171 der Grondwet steunt op de idee, dat om de overbrenging van kapitalen voor de Kerk bestemd, te rechtvaardigen, aan alle eerediensten zonder onderscheid subsidie uit de Staatskas moest worden toegezegd. Uit het Koninklijk besluit van Koning Lodewijk, waaraan deze bepaling ontleend is, zou dat duidelijk blijken, want deze had verklaard, dat alle geestelijken zonder onderscheid moesten toegelaten worden tot subsidie 1).

Juist komt dit standpunt ons echter niet voor. We hebben het recht van den Staat betwist om aldus vrij over deze goederen der Kerk te beschikken. We hebben aange-toond, dat hiervan tijdens de Gereformeerde Republiek dan ook nooit sprake is geweest. Daarmede vervalt elk beroep op hetgeen de Gereformeerde Overheid heeft gedaan om daarmede de daad der Nationale Vergadering een rechtsgrond te geven. En waar het besluit der Nationale vergadering niet op rechtsgronden, maar op een daad van macht berustte, konden we dit besluit ook niet als recht erkennen. Ten uitvoer is dit besluit dan ook nooit gebracht, en de nieuwe regeling onder Koning Lodewijk getroffen, was niet de nadere uitvoering en toepassing van het besluit der Nationale vergadering, maar ging van geheel andere begrippen van de verhouding tusschen Staat en Kerk uit, evenals de besluiten van Koning Willem I en de regeling in de Grondwet van 1814 vastgelegd. Er is dan ook in heel de legale regeling van deze tractementen nooit sprake van geweest, dat de overbrenging van de kapitalen, voor de Kerk bestemd, naar 's Lands schatkist, rechtvaardigen zou, dat nu aan alle eerediensten subsidie zou worden verleend. En in het Koninklijk besluit van Koning Lodewijk en in het Besluit van Koning Willem I en in de Grondwet van 1814 worden de *bijzondere rechten* van de Christelijke Hervormde Kerk op het blijvend bezit van deze tractementen erkend en in verband gebracht met de opvoering van deze kapitalen door den Staat. Bovendien, hoe zou de opvoering van een kapitaal, dat zelfs bij lange na niet voldoende was om de tractementen van de Hervormde predikanten te betalen en waar de Schatkist jaarlijks nog tonnen gouds bij te betalen had, rechtvaardigen, dat nu aan alle gezindheden subsidie werd toegekend? De toekenning van deze subsidie is niet te danken aan het feit, dat de Staat, door deze kapitalen te confisceren, een schuld tegenover de Kerken in 't algemeen op zich geladen had, maar alleen daaraan, dat de Overheid het in het belang van Staat en Kerk achtte om de dienaars van alle kerkgenootschappen te salarieren. Wat deze kerkgenootschappen aangaat is het dus volkomen juist, wat Mr. van Apeldoorn opmerkt, dat niet het toegelegen door den Staat van deze goederen, maar alleen *doelmatigheid* de grond van deze subsidie is geweest.

Maar hier komt in de tweede plaats bij, en op dit argument kan niet sterk genoeg de nadruk worden gelegd, dat wanneer de Overheid, bij de oplossing van dit vraagstuk, metterdaad het standpunt had in te nemen, dat na de scheiding van Staat en Kerk de goederen der vroegere heerschende Kerk voor alle kerkgenootschappen waren bestemd en daarom alle kerkgenootschappen op deze tractementen uit 's Lands kas een verkrege recht bezaten, dit dan tot tweemaal consequentie zou moeten leiden. Vooreerst, dat de Overheid dan tegenover de andere kerkgenootschappen grootelijks onrecht heeft gedaan, door al deze jaren, d.w.z. van de Grondwet van 1815, aan de Hervormde Kerk een som uit te keeren, die in geen verhouding staat tot haar leden-aantal, vergeleken met deze andere kerkgenootschappen. Al zou de Overheid dit onrecht uit het verleden moeilijk goed kunnen maken, het zou zeker stuitend onrecht wezen, wanneer bij de financiële afrekening met de Kerken aan deze bevoorrechte positie der Hervormde Kerk, die dan op geen enkelen rechtsgrond steunde, geen einde werd gemaakt. De Overheid zou het gekapitaliseerd bedrag van deze tractementen over alle kerkgenootschappen naar gelang van het zielen-aantal hebben te verdeelen. En ten tweede, dat dan het bezit van de kerkgebouwen, pastorieën en daarbij behorende goederen van de vroegere Gereformeerde Kerken door de Hervormde Kerk een onrechtmatig bezit zou wezen. Het besluit van de Nationale Vergadering, die deze goederen over alle kerkgenootschappen gelijkelijk wilde verdeelen, zou dan het eenige juiste standpunt wezen. En al is dit besluit toen niet uitgevoerd en zelfs door latere bepalingen te niet gedaan, het bezit van deze goederen door de Hervormde Kerk zou alleen op een beslissing van de Overheid berusten, maar niet op een historischen rechtsgrond.

Natuurlijk is hierna niet bedoeld, dat wanneer de Staat thans tot afrekening overgaat, het billijk of juist zou wezen, wanneer de Overheid alleen aan de Hervormde Kerk deze kapitalen zou uitkeeren als vergoeding voor de duver genoten tractementen, en aan de andere kerkgenootschappen niets zou geven, omdat deze kerkgenootschap

pen den vangen historisch. We betw naire pat klaarde, volgens betaling rechtens men niet van 1815 *sekerd* is noten tr belofte schappen Kerkgen rechtsgro heeft een genootsch waar zij behoort i den, da pen een keerd. 2 uit te s wenschen sidie op lende Kei al ontbr we zijn. Blokland een afrek heeft te spoliatie. Maar i mogelijk rechten i van nie maar alle Kerk sp recht be te worde

') t. a. p

Dr. A. ONZE Bzi derde dru Met de de Alkna lairen von de vraag i is het, w De oplaag één jaar t onderwij Vandaar mij ligt. Hij win omgewerkt en ook rij De uitg ring, op van zijn auteur.

Dr. V. V. verrouwd wetenschap VAKKEN b Op p. die hij b heeft gera lezers vo onderwerp Het zijn vao ik in zijn van d bestemd i Maar w WAARTOE dit bronne nieuwe i nog maar literatuur, vóórstudie Dit reu tot het we van een w Dan, er Het gee onderschei nen; van Alle krit een richti deelt en schap is d Op het Bibliologij norm ontli paalidijk

Dit kom ken, welke leiding vo »Vanwaar noemen: » In die c over den l goed Gert over inges algemeene Tusschen waarin alle ale: de s de vertali Van die l gewijd aan Nederlanden Toegeko auteur me stuk en d Bijbel KN het VANWA Bijbel; het werp.

Ook in toont de Se Hij spri Schrift; ov Profeten en schrijven. O. en N. ratie niet » In h. 27 i in h. 28 o en in h. 2 welke de kent: haas duidlijkh Het twe WAARTOE naar het s